

Nagyapám testvére, Nyúl Ágoston Gábor haláláról, avagy egy 50 éves keresés rövid története

Nyul Imre, Debrecen (nyul.csf@gmail.com)

Családfánk kutatásához 2000 után kezdtem hozzá, bár sem időm, sem energiám nem sok volt hozzá. 2006 után javult a helyzet és még szerencsém is volt, hogy Édesapámat halála előtt még ki-kérdezhettem. Igaz, betegen már nem mindenre emlékezett pontosan. Halála után, 2008 év elején nagyobb lendülettel fogtam neki a kutatásnak. Szerencsém is volt, mivel kiderült, hogy Szlovákiában, Százdon élő másod-unokatestvérem, Nyúl Katalin is nekilátott szűkebb családfája kutatásához. Ez plusz lökést adott számomra is.

Eddig ismert őseink nagy része Nógrád megyéből származik. Az 1900-as évek környékén kicsit északabbra is költözött a családtagok egy része. Így eljutottak Ipolyságra, Deméndre, Százdra, Szántóra és Lévára is.

A határok változása miatt az öt élő testvér közül négyen családjukkal együtt az anyaország határain kívülre kerültek.

Nagyapám Léván élt, gyermekei is ott születtek. Édesapám Budapestre járt főiskolára és a háború miatt itt is rekedt, nem tudott hazajutni. Csak 1955-ben találkozhatott újra családjával. Addig sem családtagjai, sem ő nem kaphatott útlevelet. Sajnos a viszontlátásra nem emlékszem, mivel akkor még csak három éves voltam.

Utána gyakran utaztunk „haza”. Igen, haza, mivel nekem Léva volt a második otthonom, így természetes volt, hogy így emlegettük.

A családkutatás iróniája, hogy amikor már nem vonattal, hanem autóbusszal, majd gépkocsival közlekedtünk, átutaztunk például Százdon is, ahol másod-unokatestvéreim éltek/élnek, sőt pont a házuk előtt haladtunk el (jelenleg a most is Százdon élő Nyúl Katalinnal kutatom a családfánkat).

Az utóbbi három évben nagyapám testvéreit és azok családjait teljes egészében sikerült feltérképezni, Ágoston testvérük kivételével. Ágoston (a családon belül Guszti) az I. világháborúban esett el, de a család nagyon kevés információval rendelkezett a haláláról.

Nyúl Ágoston Gábor Horpácson született 1889. március 24-én. Keresztelésére Borsosberényben (elnevezése 1905 előtt Borsos-Berinke) került sor.¹ Szülei Nyúl József és Oláh Mária.

Ebben az írásomban az ő halálának felkutatásáról számolok be, mivel az a kutatás 50 évre, három generációra nyúlik vissza.

Nagyapám, mint legidősebb testvér nagyon szerette volna tudni, hol és pontosan mikor hunyt el az öccse. De kíváncsi lett volna arra is, hogy hol temették el.

Nagyapám, Nyúl Lajos az 1960-as években, amikor Csehszlovákiában is valamelyest csökkent a feszültség, öccse halálát kutatva levelezésbe kezdett, mivel a családtagok csak az elhalálozás évét tudták a háborúból hazaérkezettektől, de sem a pontos dátumra, sem a helyre nem emlékeztek. Hogy nagyapám hová és kinek/kiknek írt, azt nem tudom, de az biztos, hogy nagyon kemény, elutasító választ/válaszokat kapott.

Később is, amikor hazamentünk Lévára, nagyapám édesapámmal négyszemközt mindig beszélgetett "Gusztiról". Hogy mit, sajnos nem tudom, ez mindig valahogy a kettejük titka volt.

Nagyapám 1973 őszén úgy halt meg, hogy semmit sem sikerült kiderítenie öccse haláláról.

Édesapám halála előtt elmesélte, hogy a nagyapa halála előtti utolsó találkozásukkor megígérte neki, hogy utánajár Ágoston ügyének. Ő a Vöröskeresztnek írt, emlékezete szerint a 80-as évek elején. Akkor azt a választ kapta, hogy az adatbázisuk ezen a területen nagyon gyerekcipőben jár és bővítésére belátható időn belül nem is lesz kapacitásuk. Később még egyszer próbálkozott a TV-nél, a "Sírjaink hol domborulnak" c. műsornál, de innen nem kapott választ a levelére. (Hogy elkallódott-e, vagy nem tudtak választ adni, nem tudta ő sem.)

Sajnos egészsége nem engedte tovább a keresést, amit ezért félbehagyott. 2008-ban ő is elhunyt, és én kezdtem el kutatni a családfánkat. Ekkor kiderült, hogy nagyapám testvérei közül a legtöbb Magyarországon, Nógrád megyében és környékén él. Ekkor találtam rá az addig nem ismert másod-unokatestvéremre, Katira is.

De visszatérve Ágostonra: Budapestre utazva a levéltárban hamar megtaláltam születési anyakönyvét, amely nagyon fontos kiindulási alap volt, mivel nagyapám egyik levelében hibás dátum szerepelt.

2008 augusztusában ezekkel az adatokkal kerestem meg a Budapesti Hadtörténelmi Intézetet. Onnan 2008. november 6-án a következő negatív információt kaptam:

„Tárgy: Nyúl Ágoston Gábor katonai szolgálata

Levelére válaszolva közöljük, hogy az Osztrák-Magyar Monarchia haderejében szolgálatot teljesítő, 1850 és 1899 között született magyarországi katonák állítási listái, sorozási jegyzőkönyvei, katonai anyakönyvi lapjai, valamint a veszteségi iratok a második világháború idején megsemmisültek.

A budapesti Hadtörténelmi Levéltárban csak az első világháborúban kitüntetett magyar katonák kitüntetési javaslatai vannak. Azonban ezek között Nyúl Ágoston Gábor (1889.) katonai szolgálatára vonatkozóan nem találtunk adatot.

¹ 13/1889 Borsosberény római katolikus plébánia születési anyakönyve

Az Osztrák-Magyar Monarchia teljes, első világháborús veszteségi iratait a bécsi Hadilevéltár őrzi. Ezért javasoljuk, kérésével forduljon ottani kirendeltségünkhöz.

Cím: Ungarische Archivdelegation Österreichische Staatsarchiv/Kriegsarchiv A-1030 Wien Nottendorfer Gasse 2. E-mail: ukadel@freemail.hu.²

Ekkor még bizakodtam, bíztam a bécsi levéltárban.

Még az előző válasz megérkezése előtt a Vöröskeresztet is megkerestem, de ők is a bécsi levéltárhoz irányítottak.³

Mint később kiderül, a budapesti Hadtörténelmi Levéltár információja nem volt helytálló.

Természetesen írtam Bécsbe is, de onnan is negatív választ kaptam 2008. november 10-én:

„A budapesti Hadtörténelmi Levéltár tájékoztatása csak részben valós, ugyanis a bécsi Kriegsarchiv sajnos nem hiánytalan első világháborús veszteségi adattár felett rendelkezik. Korabeli nyilvántartásai (veszteségi és halotti kartonok, hadifogoly-anyag, temetőkataszterek stb.) sok esetben pontatlanok és hiányosak, s ehhez hozzájárultak a háború végi zűrzavar, az azóta bekövetkezett iratvesztések-veszteségek, gondatlan kezelések. Ennek megfelelően sajnálattal kell közölnünk, hogy Nyúl Ágoston Gáborra nem találtunk értékelhető információt.⁴

Ekkor már kicsit elkeseredtem, de jött mindig valami, ami túlbillentett a holtponton.

Másod-unokatestvérem, Kati a szlovákiai szántói temetőben keresgélve rátalált egy emlékoszlopra, amelyen szerepelt Ágoston neve, igaz szlovákosan, illetve a keresztnévénél G betű szerepel. Ez vagy a Gábor keresztnévére, vagy a Guszti becenévre utalhat.

Emlékoszlop a szlovákiai Szántó temetőjében

Közben nagyapám egy nagyon régi levele is előkerült, amely szerint Ágoston Felnémeten nőszült meg. Gyorsan kikértem a filmeket, de sajnos ennek az információnak semmi nyoma nem volt a felnémeti anyakönyvekben.

² LEV-884-1/2008 HM Hadtörténelmi Levéltár e-mail-je

³ 48636/31300 Magyar Vöröskereszt levele

⁴ A bécsi Kriegsarchiv e-mail-je, 2008. november 10.

Egy véletlen segített továbblépni, amikor egy másik helységet kerestem a debreceni mormon kutatóhelyen. Az egyik filmhez hozzá voltak fűzve Felsőtárkány anyakönyvei is. Ezt a vetítón csak áttekertem, mivel nekem a film utolsó két részére volt szükségem, de hirtelen megpillantottam Nyúl Ágoston nevét. Mint kiderült, itt házasodott meg Farkas Erzsébettel 1913. augusztus 22-én.⁵ Mindössze hét kilométer a távolság a két helység között, de nekem ez majd két évembe került.

Egyik levelezőtársunk javaslatára egészen az 1930-as évek végéig átnéztem a halotti anyakönyvi bejegyzéseket Felsőtárkányban, mivel tapasztalata szerint még akkor is jegyezték be I. világháborúban elesetteket. De sajnos nem jártam eredménnyel. Átnéztem Eger halotti anyakönyveit, de ott sem találtam bejegyzést. Itt azért kerestem, mert Ágoston az esküvő előtt oda volt bejelentve.

I. világháborús emléktábla Felsőtárkányban

Felsőtárkányban sok Farkas nevű személy élt/él. Próbáltam az ott élőkkel levélben, illetve a facebook-on és az iwiw-en is kapcsolatba lépni. Nagyon sok ígéretet kaptam, de sajnos csak egy személy, Nagyné Farkas Anita segített. Ő volt az, aki kiderítette azt is, hogy Ágoston felesége, Farkas Erzsébet, aki férje halálakor még csak 26 éves volt, nem ment újra férjhez haláláig, 1952-ig a férje nevét viselte.⁶

Kaptam egy felsőtárkányi fényképet is a faluban felállított világháborús emlékműről, ahol az I. világháborús hősi halottak márványtábláján szerepel Ágoston neve is.

⁵ 8/1913 Felsőtárkány házassági anyakönyve

⁶ 18/1952 Felsőtárkány halotti anyakönyve

Ez ismét elgondolkodtatott. Két helyen is szerepel a neve az emléktáblákon. Véleményem az volt, hogy a neve valamilyen okmány alapján kerülhetett fel az emléktáblákra. Azaz éreztem, hogy nem szabad leállni.

Időközben egyik unokatestvéremtől, Nyúl Lajostól kaptam egy fotót Ágostonról. A beszkenelt képet később elküldtem a bécsi levéltárba, ahol a kép alapján „megállapították”, hogy nem a közös hadseregben szolgált (mint később kiderült, ez tévedés volt):

„Sajnos a kiegészített adatok alapján történt kutatás ellenére sem maradt fenn a halotti-, betegség-sebesülési-, és hadifogoly-, valamint a kitüntetési nyilvántartások között adat Nyúl Ágoston Gáborról. A fényképről sajnos nem állapítható meg alakulati hovatartozása, csak annyi, hogy honvéd, és nem közös hadseregbeli közlegény volt.”⁷

A család Ágoston születése után elköltözött, így eszünkbe jutott, hátha a szülőket értesítették ott, ahonnan bevonult, illetve ahová továbbköltözött a család. De azokban az anyakönyvekben (Horpács, Ipolyság, Szántó) sem jártam eredménnyel, ott sem szerepelt a neve.

Végül egy nagyon idős plébános adott egy ötletet. Próbáljuk a születési helyen keresni, ugyanis ha a család elköltözött, akkor sok helyen az akkori plébános felbontotta a családnak címzett értesítéseket, és a hősi halottak nevét bejegyezte az anyakönyvbe.

Így is volt: a tanáccsal egy időben másod-unokatestvérem megtalálta a bejegyzést Borsosberény anyakönyvében. Ezek szerint 1915. június 4-én hősi halált halt. Ez halála után egy évvel, 1916. április 1-jén került bejegyzésre az anyakönyvben.⁸ Volt egy nagyon precíz plébános, aki az értesítés számát is beírta az anyakönyvbe (sajnos ez utóbbit nem tapasztaltam mindenhol), illetve az is bejegyzésre került, hogy Ágoston a 60. gyalogezredben szolgált. Viszont halálának helye itt sem volt megjelölve.

Ezekkel az információkkal felvértezve ismét megkerestem a Budapesti Hadtörténelmi Intézetet, ahonnan a következő levelet kaptam 2011. október 18-án:

"Kérésére értesítjük, hogy a cs. és kir. egri 60. gyalogezred halotti anyakönyve őrizetünkben megtalálható. Az ebben található bejegyzés szerint Nyúl Ágoston (1889, Horpács) a 19. tábori század gyalogos katonájaként 1915. jún. 4-én a galíciai Kniazdwor településnél hősi halált halt. Temetésére ugyanitt került sor. A megtalált bejegyzésről mellékelten másolatot küldünk. Jelzet: HL Tábori egyházi szervezetek anyakönyvei 253. sz. Tájékoztatásul közöljük, hogy a fentiek alapján hozzátartozójuk a cs. és kir., vagyis a közös haderőben szolgált.”⁹

Azaz mégis a közös hadseregben szolgált... tehát mégis megvannak az adatok, amelyek beszkenelt oldalait el is küldték. Nagyon jó minőségben, pedig tintaceruzával írták.

⁷ A bécsi Kriegsarchiv e-mail-je, 2011. augusztus 23.

⁸ 15/1916 Borsosberény halotti anyakönyve

⁹ LEV-935-1/2011 HM Hadtörténelmi Levéltár e-mail-je

